

Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Rolüne Yönelik Öğretmen Görüşleri

İbrahim ÇELİK, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, ibrahimcelik1127@gmail.com, Türkiye, 0000-0002-3208-1824

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Geliş : 09.08.2023 Kabul: 13.09.2023 Makale türü: Araştırma makalesi	Sosyal bilgiler eğitiminin kazanımlarından biri, öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasıdır. Sosyal bilgiler; ilkökul ve ortaokul öğrencilerine geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ders içeriği sunarak onların üretken ve vatansever bireyler olarak yetişmelerini amaçlamaktadır. Sosyal bilgilerin bu amacı göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen bu çalışmada vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüyle ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubu kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Katılımcı grupta Tokat il sınırları içerisinde yer alan üç ayrı ortaokulda görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeni yer almıştır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış, betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik farklı tanımlar yapmış oldukları, sosyal bilgiler dersinin kapsamını farklı biçimlerde ifade ettikleri, öğrencilerin vatanseverlik değerini yaparak-yaşayarak kazanabileceğini düşünmekle birlikte çeşitli bakış açılarına sahip oldukları, vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüyle ilgili olarak sosyal bilgileri vatanseverlik değeri kazandırmak amacı güden temel ders olarak gördükleri belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar esas alınarak Milli Eğitim Bakanlığı'na ve benzer araştırmalar yapmayı düşünen araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.
Atf	Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, vatanseverlik değeri, öğretmen görüşleri Çelik, İ. (2023). Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüne yönelik öğretmen görüşleri. <i>International Journal of Progressive Studies in Education</i> , 1(2), 31-45. https://doi.org/10.5281/zenodo.8347021

Teachers' Views on the Role of Social Studies Course in Gaining Patriotism Value

İbrahim ÇELİK, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, ibrahimcelik1127@gmail.com, Türkiye, 0000-0002-3208-1824

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received: 09.08.2023 Accepted: 13.09.2023 Article type: Research article	One of the foundations of social studies education is to give students the value of patriotism. So much so that social studies aims to raise primary and secondary school students as productive and patriotic individuals by offering course content in the context of past, present and future. In this study, which was carried out considering the aforementioned purpose of social studies, it was aimed to examine the views of teachers about the role of social studies course in gaining the value of patriotism. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The participant group of the study was formed by the convenience sampling method. The participant group included 10 social studies teachers working in three different secondary schools within the borders of Tokat province. The data of the research were collected through the semi-structured interview form developed by the researcher and analyzed with the descriptive analysis technique. At the end of the study, it was determined that social studies teachers made different definitions of the value of patriotism, expressed the scope of the social studies course in different ways, thought that students could gain the value of patriotism by doing and living, had various perspectives, and considered social studies as a basic course aimed at gaining the value of patriotism in relation to the role of the social studies course in gaining the value of patriotism. Based on the results obtained in the research, suggestions were made to the Ministry of National Education and researchers who are considering similar research.
	Keywords: Social studies course, patriotism value, teachers' views

GİRİŞ

Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS), sosyal bilgileri, öğrencilerin demokratik anlamda vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmelerine yardımcı olmak için sosyal ve davranış bilimlerini birleştiren disiplinler arası bir alan şeklinde tanımlamaktadır (Öztürk, 2012). Sosyal bilgiler eğitiminin temel amacı, gençlerin bilgiye dayalı karar verme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olarak toplumun refahına ve mutluluğuna çeşitli düzeylerde katkıda bulunmalarını sağlamak, aynı zamanda kültürel çeşitliliği kabul etmek ve benimsemektir (Barr, Barth ve Shermis, 1977). Bir diğer deyişle sosyal bilgilerin amacı, yeni nesillerin yerel ve küresel çapta karşı karşıya kalacakları problemler hakkında kamu yararı ve iyiliği için epistemolojik temellere dayalı akılcı karar verebilme kabiliyetini geliştirmektir (Koçoğlu, 2018).

Sosyal bilgilerin tanımı ve amacı göz önüne alındığında, sosyal bilgilerin bir değerler eğitimi dersi olarak ifade edilmesi mümkündür. Zira sosyal bilgiler değerler eğitiminin yapıldığı temel derslerden biridir. Sosyal bilgilerin tarihi içeriği ve farklı kültürlerin hikayelerini anlatabilmesi özelliği nedeniyle iyi ve güzel değerlerin öğretilmesi açısından hem önemli hem gereklidir. Sosyal bilgilerin disiplinler arası ve çok yönlü bir alan olması, değerler eğitimi açısından da zengin bir çeşitlilik olarak görülebilir (Kan, 2010). Hem Türkiye’de hem de Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Güney Kore, Finlandiya gibi ülkelerde değer eğitimi sosyal bilgiler dersi aracılığıyla verilmektedir (Ulusoy, 2019). Bu bağlamda değer eğitimi konusunda sosyal bilgiler en önemli ders olarak ortaya çıkmaktadır.

Değerler, bireyin davranışlarına yön veren genel ilkeler ve toplumun temel inançlarıdır. Ayrıca eylemlerin iyi olup olmadığını belirlemeye yardımcı olan esaslardır (Halstead ve Taylor, 2000). Doğan (2007)’a göre değer, “*Bir bireyin veya grubun ideal olarak kabul ettiği varoluş veya davranış biçimidir.*” Bahsi edilen özellikleri ile değerler, toplumun birlik, beraberlik ve devamlılığını sağlayan temel ilke ve inançlar olarak görülebilir (Kızılcılık ve Erjem, 1994). Söz konusu ilke ve inançlardan biri vatanseverlik değeridir.

Vatanseverlik değeri; kişinin içinde yaşadığı toplumun gelişmesi, sürekli olması ve bağımsız kalması için yaptığı her şeyi içermektedir (Livi vd., 2014). Vatanseverlik değerinin kazanılmasıyla birey içinde yaşadığı toplumu yüceltmeyi ve topluma zarar verecek eylemlerde bulunmamayı da öğrenmektedir (Primoratz, 2009).

Vatanseverlik, sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı on sekiz değerden biridir.

Sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı değerler şunlardır (MEB, 2018):

1. Adalet
2. Aile birliğine önem verme
3. Bağımsızlık
4. Barış
5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık
7. Dayanışma
8. Duyarlılık
9. Dürüstlük
10. Estetik
11. Eşitlik
12. Özgürlük
13. Saygı
14. Sevgi

15. Sorumluluk

17. Vatanseverlik

16. Tasarruf

18. Yardımseverlik

Vatanseverlik değeri, sosyal bilgiler dersi öğretim programında hem kök değerler arasında hem de öğrencilere kazandırılmak istenen genel değerler arasında yer almaktadır (MEB, 2018). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında vatanseverlik değerine vurgu yapılan öğrenme alanları ve ifadeler Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında vatanseverlik değeri (MEB, 2018)

Sınıf	Öğrenme alanı	İfade
4	Kültür ve Miras	Bu öğrenme alanı işlenirken aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerle kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.
6	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik ve doğal çevreye duyarlılık gibi değerlerle mekânı algılama ve harita okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.
6	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik, doğal çevreye karşı duyarlılık ve sorumluluk gibi değerlerle girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

Tablo 1 incelendiğinde vatanseverlik değerinin 2018 Sosyal bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıf Kültür ve Miras, 6. sınıf İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve 6. sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanlarında vurgulanmış olduğu görülmektedir.

Vatanseverlik değeri, esasen sosyal bilgiler eğitiminin temellerinden birini oluşturmaktadır (Down, 2004). Nitekim sosyal bilgiler; ilkokul ve ortaokul öğrencilerine geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında çok çeşitli bilgi, beceri ve değerler kazandırarak üretken ve vatansever bireyler olarak yetişmelerini amaçlamaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1977; Evans, 2004). Sosyal bilgiler dersinin yapısı ve amacı göz önünde bulundurularak öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin vatanseverlik değeri kazandırmadaki rolünü nasıl algıladıkları irdelenmiştir.

Araştırmanın konusuyla ilgili alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması konusunu irdeleyen çalışmalara rastlanmıştır. Söz konusu çalışmalardan bazılarının ders kitaplarında yer alan değerleri (Aktan ve Padem, 2013; Erbaş, 2021), bir çalışmanın sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşlerini (Karasu Avcı, Avcı ve İbret, 2017), bir çalışmanın vatanseverlik değerini kazandırmada hikâye kullanımını (Karagözlü, 2018), bir çalışmanın ise sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşlerini (Tay ve Yıldırım, 2009) irdelediği belirlenmiştir. Sosyal bilgiler dersinin vatanseverlik değerini

kazandırmadaki rolünü öğretmenlerin görüşlerine göre inceleyen herhangi bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Nitekim Karasu Avcı, Avcı ve İbret (2017)'in çalışması her ne kadar bu araştırmayla benzer görünse de söz konusu araştırmada sosyal bilgiler dersi ile vatandaşlık değeri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Alanyazında bu araştırmanın amacına sahip bir araştırmanın yer almaması alanyazın açısından bir noksanlık olarak kabul edilmiş ve bu araştırma yapılmıştır. Araştırmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

AMAÇ

Bu araştırmada vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüyle ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu amaç temelinde şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik kavramına yönelik görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin kapsamına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değeri kazandırmak amacıyla kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüyle ilgili öğretmen görüşlerinin incelendiği bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; olay, olgu ve durumların yaşantılar kapsamında derinlemesine irdelenmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmanın nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmesinin nedeni, araştırma amacının öğretmenlerin belirli bir konuya yönelik görüşlerini derinlemesine irdelenmek olmasıdır. Bu araştırma Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29.11.2022 tarih ve 266 sayılı etik kurul kararı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Desen

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, belirlenmiş olguları çözümlenmek ve anlamak odaklı çalışmalarda kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın fenomenoloji deseniyle gerçekleştirilmesinin nedeni, öğretmen görüşleri kapsamındaki bir olgunun anlaşılmasını istenmesidir.

Katılımcı Grup

Araştırmanın katılımcı grubu, 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde Tokat il sınırları içerisinde yer alan üç ayrı ortaokulda görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Katılımcı grubun oluşturulmasında kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme, olanakların sınırlı olduğu araştırmalarda en az maliyetle ulaşılabilen veri kaynaklarının araştırmaya dahil edilmesine dayanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013). Araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme

teknikinden yararlanılmasındaki neden, katılımcı grubun araştırmacının yaşadığı ildeki ortaokullardan seçilmiş olmasıdır. Araştırmada yer alan öğrenciler, Ö1, Ö2... şeklinde kodlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Söz konusu form geliştirilirken iki sosyal bilgiler alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütlere bağlı olarak formun son şekli oluşturulmuştur. Görüşme formunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın konusuyla ilgili görüşlerini irdeleyen dört adet açık uçlu soruya yer verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın verilerinin çözümlemesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, veri setinin önceden belirlenen başlıklara göre çözümlemesine dayanmaktadır. Betimsel analizde toplanan veriler, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenmiş temalara göre çözümlemekte (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Verilerin çözümlemesinde betimsel analizin kullanılmasının nedeni, çözümlemenin araştırmanın alt sorularına göre yapılmış olmasıdır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Sözü edilen bulgular aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Kavramına Yönelik Görüşleriyle İlgili Bulgular

Araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin vatanseverlik değerine yönelik farklı tanımlar yapmış oldukları belirlenmiştir. Örneğin Ö1, vatanseverlik değeri için *“Ülkesi ve insanlık için faydalı olmak.”* ifadelerini kullanmıştır. Ö1’in vatanseverliği faydalı olmak kapsamında yorumlamasına benzer şekilde Ö5, vatanseverlik değeri için *“Çalışma ve hizmetle ölçülür.”* diyerek vatanseverlik değerinin çalışkanlıkla ilişkili olduğunu dile getirmiştir. Ö2 ise vatanseverlik değerini Ö1 ve Ö5’ten farklı şekilde ifade etmiştir. Ö2, vatanseverlik değeri için *“Ödev”* ifadesini kullanmıştır. Sözlerine devam Ö2, *“Yurdu için en iyisini düşünmek.”* diyerek konuyla ilgili görüşünü ortaya koymuştur. Ö8, *“Vatanı için üzerine düşen sorumlulukları vatanseverlik bilinci içerisinde yapmak.”* diyerek görüşünü dile getirmiştir. Ö8’in ayrıca vatanseverlik değerini milli değerlere sahip çıkmakla ilişkilendirdiği belirlenmiştir. Ö7, vatanseverlik değeri için şu ifadeleri kullanmıştır: *“Kültürünü koruyup gelecek kuşaklara aktarmaktır.”* Ö6 ise konuyla ilgili olarak *“Bireyin vatani için en iyisini hayal etmesi ve vatani için barışı tercih etmesidir.”* demiştir. Vatanseverlik değeri üzerine görüş bildiren bir diğer öğretmen Ö3 olmuştur. Ö3, *“Vatanı için fedakâr olmaktır.”* ifadeleriyle vatanseverlik değerine ilişkin bakışını söylemiştir. Benzer bir bakış açısına Ö10’un ifadelerinde rastlanmıştır. Ö10, vatanseverlik değerini *“Vatanı için gerekirse hayatını feda etmek.”* olarak tanımlamıştır. Ö4 ise vatanseverlik değerini sevgi ile bağdaştırmıştır. Bu kapsamda Ö4, *“Bayrağı ve toprağı sevmekle eşdeğerdir.”* demiştir. Ö9 ise vatanseverlik değeri için şu ifadeleri kullanmıştır: *“Belirlenebilen bir değeri yoktur; bu değer ölçülemez, içgüdüsel bir davranıştır.”*

Öğretmenlerin doğrudan ifadeleriyle desteklenen bulgulardan yola çıkarak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini sevgi, bağlılık, ödev, çalışkanlık ve faydalı olmak şeklinde algıladıkları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Kapsamına İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin kapsamını farklı biçimlerde ifade ettikleri belirlenmiştir. Örneğin Ö1'e göre sosyal bilgiler dersinin kapsamı, *"Kişinin toplum ve dünya üzerindeki yerini öğretmek."* şeklindedir. Ö2, sosyal bilgiler dersinin, *"Birbirlerini karşılıklı belirleyen unsurlar olarak bireysellik ve dünya ve çevre arasındaki geçişliliğe dikkat çekerek bireye kendisini öğrettiğini"* ifade etmiştir. Ö3, sosyal bilgiler dersinin kapsamını şöyle dile getirmiştir: *"Etkin vatandaş yetiştirmek."* Söz konusu öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin kapsamını bireyin kendisini ve çevresini anlaması şeklinde gördükleri anlaşılmaktadır.

Bazı öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin kapsamını amaç boyutuyla ilişkilendirdiği belirlenmiştir. Ö5, sosyal bilgiler dersinin amacını, *"Türk ve dünya değerlerini içselleştirmek."* şeklinde Ö8 ise *"Geçmiş ile günümüz, günümüz ile geleceğe bağ kurmak için okutulan bir derstir."* cümleleriyle ifade etmiştir. Ö9, sosyal bilgiler dersinin amacı için, *"Geniş bir yelpazeye sahip bir ders olmakla birlikte öğrenciye değerlerin aktarımını yapar."* demiştir. *"Ö9'un ifadelerinden sosyal bilgiler dersinin akademik yönünü ve disiplinlerarası bir ders oluşunu vurgulamak istediği anlaşılmaktadır. Ö4 sosyal bilgiler dersini "Hayata hazırlık dersidir."* şeklinde Ö10 ise *"Günlük hayat ile bağ kurmak için okutulan bir derstir."* şeklinde dile getirmiştir.

Sosyal bilgiler dersi, birçok sosyal disiplinin bir araya getirilip okutulmasıdır. Bu ders kapsamında öğrenci hayatla bağ kurabilecek, kendi kültürünü ve dünya değerlerini öğrenebilecektir. Bu kapsamda geçmiş ile bağını koparmayacak ve gelecek ile bağ kurma becerisine sahip olacaktır. Araştırmada yer alan öğretmenlerin de görüşlerinin bu doğrultuda olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değeri Kazandırmak Amacıyla Kullanılabilecek Yöntem ve Tekniklerle İlgili Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Araştırmada sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değeri kazandırmak amacıyla kullanılabilecek yöntem ve tekniklerle ilgili öğretmen görüşleri irdelenmiştir. Öğretmenlerin genel olarak öğrencilerin vatanseverlik değerini yaparak-yaşayarak kazanabileceğini düşünmekle birlikte çeşitli bakış açılarına sahip oldukları belirlenmiştir. Örneğin Ö2'ye göre vatanseverlik değerini kazandırılması için öğrencilerin belirli gün ve haftaların kutlanmasına katılımları sağlanmalıdır. Ö3 ise gezi ve gözlemler yapılması gerektiğini vurgulayarak öğrencilerin Çanakkale Şehitliği'ne veya 15 Temmuz Şehitlikleri'ne götürülmesi gerektiğini söylemiştir. Yapararak ve yaşayarak öğrenmenin yanı sıra karşılaştırma yönteminin etkili olduğunu düşünen öğretmenlerin de olduğu belirlenmiştir. Ö1 ve Ö5'e göre sosyal bilgiler dersindeki tarih ve coğrafya konularının öğretimi, farklı ülkelerdeki öğretim şekli ile

karşılaştırmalıdır. Ö4'e göre sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değeri disiplinlerarası çalışma ile müfredata yayılmalı ve öğretiminde çok çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

Öğretmenlerin konuya yönelik bakış açıları incelendiğinde, öğrencilerin vatanseverlik değerini içselleştirmeleri için eğitim süreçlerine yaparak-yaşayarak katılmaları gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte bazı öğretmenlerin karşılaştırma tekniğinin de etkili olduğu görüşüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleriyle İlgili Bulgular

Araştırmada vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin konuya yönelik görüşlerinin genel olarak benzer olduğu söylenebilir. Ö1, Ö2 ve Ö7'nin sosyal bilgiler dersini vatanseverlik değerinin benimsetildiği ders şeklinde gördükleri saptanmıştır. Söz konusu öğretmenler, sosyal bilgilerin ilgili özelliği kapsamında diğer derslerden farklılaştığını düşündükleri belirlenmiştir. Değerler eğitiminin en kapsamlı biçimde sosyal bilgiler dersiyle öğrenciye verildiğini savunan Ö6 şu ifadeleri kullanmıştır: *“Sosyal bilgiler dersi, vatanseverlik değerinin kazandırılmasında en büyük role sahip derstir. Bu değer kazandırılırken en çok örnek bu derste verilir ve öğrenciye gerekli duygu kazandırılır.”* Tarih ve coğrafya konularına atıfta bulunan Ö5 ise *“Sosyal bilgiler dersi bir sebep sonuç dersidir. Savaşların kazanılmasında coğrafya sevgisi, yani vatanseverlik duygusu etkilidir.”* demiştir. Ö4, *“Sosyal bilgiler dersi vatan sevgisinin işlendiği en önemli derstir.”* diyerek görüşünü ortaya koymuştur. Sosyal bilgiler dersinin öğrencide vatanseverlik duygusunu kazandırmadaki rolüne yönelik Ö8, Ö9 ve Ö10'un benzer görüşlere sahip olduğu görülmüştür. Örneğin Ö10, *“Öğrenciler müze gezilerine götürülmeli, drama yöntemiyle gösteriler yaptırılmalı, marşlar türküler söyletilmelidir.”* diyerek sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılması için yapılabilecekleri vurgulamıştır. Öğretmenlerden sağlanan bulgular kapsamında sosyal bilgiler dersini vatanseverlik değerini kazandırmak açısından diğer derslerden ayırdıkları ve vatanseverlik değerini kazandırmak konusunda en önemli ders olarak gördükleri söylenebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada ulaşılan bulgular alanyazındaki diğer görüşler ışığında tartışılarak araştırmanın sonuçları ortaya konmuştur. Söz konusu sonuçlar aşağıda ifade edilmiştir.

Araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik farklı tanımlar yapmış oldukları belirlenmiştir. Gündüz vd. (2019) tarih öğretmenlerinin öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırmada kullandıkları değer yaklaşımlarını irdeledikleri araştırmada öğretmenlerin vatanseverlik kavramını bireysel ve toplumsal olmak üzere iki şekilde gördüklerini belirlemişlerdir. Karasu Avcı ve İbret (2016), okul öncesi öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine yönelik bakış açısını sorguladıkları araştırmada öğretmenlerin söz konusu değeri vatanımı sevmek, korumak ve sahip çıkmak şeklinde ifade ettiklerini saptamışlardır. Avcı (2015), araştırmasında sosyal Bilgiler

öğretmenlerinin vatanseverliği vatan ve millet sevgisi olarak gördüklerini belirlemiştir. Ersoy ve Öztürk (2015) yaptıkları araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğe, vatani sevmek ve sadık olmak, görev ve sorumlulukları yerine getirmek şeklinde baktıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin kapsamını çok çeşitli şekillerde ifade ettikleri bazılarının ise amaç boyutuyla ilişkilendirdiği belirlenmiştir. Ayaydın ve Aktaş (2020), sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretimiyle ilgili görüşlerini irdeledikleri araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin kapsamını daha çok tarihi olayların öğretilmesiyle ilişkilendirdiklerini belirlemiştir. Aydın ve Tay (2018), sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptıkları araştırmada sosyal bilgiler dersinin kapsamının mesleki kıdem süresine göre değiştiğini saptamışlardır. Seven (2001), sosyal bilgiler dersiyle ilgili öğretmen görüşlerini incelediği araştırmasında bu araştırmayla benzer biçimde sosyal bilgilerin kapsamının farklı şekillerde ifade edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin genel olarak öğrencilerin vatandaşlık değerini yaparak-yaşayarak kazanabileceğini düşünmekle birlikte çeşitli bakış açılarına sahip oldukları belirlenmiştir. Karasu Avcı, Avcı ve İbret (2017), sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerini nasıl kazandırdıklarını irdeledikleri çalışmada öğretmenlerin en fazla gösteri yöntemini kullandıklarını ortaya koymuşlardır. Bakioğlu ve Kurt (2009), yaptıkları araştırmada öğretmenlerin vatanseverlik değerini kazandırırken standart müfredatı ve güncel olay tekniğini kullandıklarını saptamışlardır. Kurtde Fidan (2013), sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde sıklıkla kullandıkları tekniğin model olma ve telkin olduğunu belirlemiştir.

Araştırmada öğretmenlerin vatandaşlık değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolüyle ilgili olarak sosyal bilgileri vatandaşlık değeri kazandırmak amacı güden temel ders olarak gördükleri belirlenmiştir. Yıldız (2018), bu araştırmayla benzer şekilde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini öğrencilere vatanseverlik kazandırmadaki başlıca ders olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Memişoğlu (2021), vatandaşlık eğitimini sosyal bilgiler öğretmenlerinin gözünden irdelediği araştırmasında öğretmenlerin sosyal bilgiler dersini öğrencilere vatani sevdirmede temel ders olarak gördüklerini belirlemiştir. Aktaş ve Ayaydın (2023), sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel vatandaşlığa yönelik görüşlerini sorguladıkları araştırmada sosyal bilgiler dersinin vatansever bireyler yetiştirme dersi olduğunu ortaya koymuşlardır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Söz konusu öneriler şöyledir:

- Vatanseverlik değeri, kök değerlerden biridir. Vatanseverlik değerini kazandırmada temel rolü sosyal bilgiler dersi üstlenmekle birlikte, bu değer tüm derslerin öğretim programları kapsamına alınabilir.
- MEB, vatanseverlik değerinin öğretmenler tarafından doğru biçimde anlaşılması için sosyal bilgiler öğretmenlerine vatanseverlik değeri konulu seminerler verebilir.

- MEB, öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılması için sosyal bilgiler derslerinde çok çeşitli yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını teşvik edebilir.
- Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolünün irdelendiği daha geniş katılımcı gruplu araştırmalar yapılabilir.
- Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolünün öğrenci görüşleri kapsamında irdelendiği araştırmalar yapılabilir.
- Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolünü irdeleyen nicel araştırmalar yapılabilir.
- Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin rolünü irdeleyen karma araştırmalar yapılabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere vatanseverlik değeri kazandırmak konulu eylem araştırması yapılabilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.

Yazar Katkı Oranı

Yazarın bu makaleye katkı oranı, %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makalenin bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Etik Onay

Bu araştırma Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29.11.2022 tarih ve 266 sayılı etik kurul kararı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktan, O., & Padem, S. (2013). İlköğretim 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi, 1(2)*, 44-55. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/aji/issue/1536/18819>
- Aktaş, V., & Ayaydın, Y. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science Research, 12(1)*, 134-154. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijssresearch/issue/77777/1313788>
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.

- Ayaydın, Y., & Aktaş, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Eğitim, Kuram ve Uygulama Araştırma Dergisi*, 6(3), 393-408. <https://doi.org/10.38089/ekvad.2020.35>
- Aydın, D., & Tay, Bayram. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okuma becerilerinin etkin kullanımına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 321-353. <https://doi.org/10.18039/ajesi.454580>
- Bakioğlu, A., & Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 19- 39. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruaebd/issue/370/2111>
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies (No. 51)*. Arlington, VA: National Council for the Social Studies.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, İ. (2007, Kasım). Türk eğitim sisteminde değer sorunu. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*'nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Down, B. (2004). From patriotism to critical democracy: Shifting discourses of citizenship education in social studies. *History of Education Review*, 33(1), 14-27. <https://doi.org/10.1108/08198691200400002>
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.779737>
- Ersoy, A. F., & Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online*, 14(3), 974- 992. <https://doi.org/10.17051/uo.2015.85864>
- Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?*. New York: Teachers College Press.
- Gündüz, D. D., Gündüz, M., Mertol, H., & Çelikkol, Ö. (2019). Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine 'vatanseverlik' değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 591-606. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.543850>
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36197/407034>
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *International Journal of Field Education*, 4(2), 97-110. <https://doi.org/10.32570/ijofe.477068>

- Karasu Avcı, E., & İbret, B. Ü. (2016). Preschool teacher candidates' opinions about the value of patriotism. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5)*, 2501-2518. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/27735/317925>
- Karasu Avcı, E., Avcı, A. A., & İbret, B. Ü. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *İlköğretim Online, 16(4)*, 1558-1574. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342974>
- Kızılcelik, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Konya: Atilla Kitabevi.
- Koçoğlu, E. (2018). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “siyaset kavramına ilişkin metaforik algıları algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi, 23(40)*, 1-20. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunidcd/issue/41436/460159>
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: Nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6(3)*, 361–388. <https://doi.org/10.9761/JASSS796>
- Livi, S., Leone, L., Falgares, G., & Lombardo, F. (2014). Values, ideological attitudes and patriotism. *Personality and Individual Differences, 64*, 141-146. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.02.040>
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Memişoğlu, H. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre vatandaşlık eğitimi. *Turkish Studies, 9(5)*, 1565-1584. Retrieved from <http://acikerisim.ibu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12491/3205/hatice-memisoglu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Ttoplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış, C. Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (ss.2-30). Ankara: Pegem Akademi.
- Primoratz, I. (2009). Patriotism and the value of citizenship. *Acta Analytica, 24(1)*, 63-67. <https://doi.org/10.1007/s12136-009-0044-6>
- Seven, S. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitapları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi) Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Tay, B., & Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9(3)*, 1499-1542. Retrieved from <https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/97402/>
- Ulusoy, K. (2019). *Karakter ve değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve sosyal bilgiler derslerinde vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

EXTENDED ABSTRACT

Considering the definition and purpose of social studies, it is possible to express social studies as a values education course. Because of its historical content and ability to tell the stories of different cultures, it is both important and necessary in terms of teaching good and beautiful values. The fact that social studies is an interdisciplinary and versatile field can be seen as a rich diversity in terms of values education (Kan, 2010). Value education is provided through social studies courses both in Turkey and in countries such as the United States (USA), South Korea, and Finland (Ulusoy, 2019). In this context, social studies emerges as the most important course in value education.

Values are the general principles that guide the behavior of the individual and the basic beliefs of the society. They are also guidelines that help determine whether actions are good (Halstead & Taylor, 2000). According to Doğan (2007), value is "the form of existence or behavior that an individual or group accepts as ideal." With the aforementioned characteristics, values can be seen as the basic principles and beliefs that ensure the unity, solidarity and continuity of the society (Kızılçelik and Erjem, 1994). One of these principles and beliefs is the value of patriotism.

The value of patriotism is essentially one of the foundations of social studies education (Down, 2004). As a matter of fact, social studies aims to raise primary and secondary school students as productive and patriotic individuals by providing them with a wide range of knowledge, skills and values in the context of past, present and future (Barr, Barth, and Shermis, 1977; Evans, 2004). Considering the aforementioned basis and purpose of the social studies course, how teachers perceive the role of the social studies course in adding patriotism value was examined.

When the literature on the subject of the research was examined, studies examining the issue of gaining the value of patriotism in the social studies course were found. It was determined that some of these studies examined the values in the textbooks (Aktan, and Padem, 2013; Erbaş, 2021), one study examined teachers' views on gaining the value of patriotism in the social studies course (Karasu Avcı, Avcı, and İbret, 2017), one study examined the use of stories in gaining the value of patriotism (Karagözlü, 2018), and one study examined parents' views on the values intended to be gained in the social studies course (Tay, and Yıldırım, 2009). No research has been found that examines the role of social studies course in gaining patriotism value according to the views of teachers. This situation was accepted as a deficiency in terms of the literature and this research was conducted. The research is expected to contribute to the literature.

In this study, it was aimed to examine the views of social studies teachers about the role of social studies course in gaining patriotism value. Based on this purpose, answers to the following questions were sought:

1. What are the views of social studies teachers on the concept of patriotism?
2. What are the views of social studies teachers about the scope of the social studies course?
3. What are the views of teachers about the methods and techniques that can be used to gain patriotism value in social studies course?

4. What are the teachers' views on the role of the social studies course in gaining the value of patriotism?

Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the research. Phenomenology is used in studies focused on analyzing and understanding determined phenomena (Yıldırım, and Şimşek, 2016). The reason for conducting the research with a phenomenology pattern is to understand a phenomenon within the scope of teacher views. This study was conducted within the scope of the ethics committee decision of Ağrı İbrahim Çeçen University Scientific Research Ethics Committee dated 18.11.2022 and numbered 266.

The participant group of the research consists of 10 social studies teachers working in three different secondary schools within the borders of Tokat in the 2022-2023 academic year. Easily accessible sampling technique was used to form the participant group. Easily accessible sampling is based on the inclusion of data sources that can be accessed at the least cost in researches where the possibilities are limited (Büyüköztürk et al., 2013). The reason for using the convenience sampling technique in the study is that the participant group was selected from secondary schools in the province where the researcher lived.

The data of the study were collected using the semi-structured interview form developed by the researcher. While developing the form in question, the views of expert researchers in the field of social studies were consulted. The final form of the form is created depending on the feedback received from the experts. The interview form included four open-ended questions examining the views of social studies teachers about the subject of the research.

The data analyzed via descriptive analysis. Descriptive analysis is based on the analysis of the data set according to predetermined titles (Yıldırım, and Şimşek, 2016). The reason for using descriptive analysis in the analysis of the data is that the analysis was made according to the sub-questions of the research. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in this study, in which teachers' views on the role of the social studies course in gaining the value of patriotism were examined. The participant group of the research was formed with 10 social studies teachers working within the borders of Tokat province. The data of the research were collected with the semi-structured interview form developed by the researcher and analyzed with the descriptive analysis technique. The findings were discussed in the light of other views in the literature and the results of the research were presented. It was determined that the social studies teachers in the study made different definitions of patriotism value. Gündüz et al. (2019) examined the value approaches used by history teachers to bring patriotism value to students and determined that teachers see the concept of patriotism in two ways: individual and social. Karasu Avcı and İbret (2016), in their study in which they questioned the perspective of preschool teacher candidates on the value of patriotism, found that teachers expressed this value as loving, protecting and protecting their homeland. In his research, Avcı (2015) determined that social studies teachers see patriotism as love of patriotism and nation. In their study, Ersoy and Öztürk (2015)

concluded that prospective social studies teachers look at patriotism as loving and being loyal to the homeland and fulfilling their duties and responsibilities.

In the study, it was determined that teachers expressed the scope of the social studies course in a wide variety of ways, and some of them related it to the purpose dimension. Ayaydın and Aktaş (2020), in their study examining the views of social studies teachers on the teaching of history subjects, determined that teachers mostly associated the scope of the social studies course with the teaching of historical events. In their study with social studies teachers, Aydın and Tay (2018) found that the scope of the social studies course varied according to the duration of professional seniority. In his study examining teachers' views on the social studies course, Seven (2001) concluded that the scope of social studies was expressed in different ways, similar to this study.

Although teachers generally think that students can gain citizenship value by doing-experiencing, it has been determined that they have various perspectives. In their study examining how social studies teachers gain patriotism value, Karasu Avcı, Avcı and İbret (2017) revealed that teachers mostly used the demonstration method. In their study, Bakioglu and Kurt (2009) found that teachers used the standard curriculum and current event technique while gaining the value of patriotism. Kurtdele Fidan (2013) determined that the technique frequently used by social studies teachers in values education is modeling and suggestion.

In the study, it was determined that teachers considered social studies as a basic course aimed at gaining citizenship value in relation to the role of social studies course in acquiring citizenship value. Similar to this study, Yıldız (2018) concluded that social studies teachers consider the social studies course as the main course in bringing patriotism to students. In his study examining citizenship education through the eyes of social studies teachers, Memişoğlu (2021) determined that teachers see the social studies course as the basic course in making students love the homeland. Aktaş and Ayaydın (2023), in their study in which they questioned the views of social studies teachers on global citizenship, revealed that the social studies course is a course for raising patriotic individuals.

Considering the results obtained in the study, various suggestions were developed. These suggestions are as follows:

- The value of patriotism is one of the root values. Although the main role in gaining the value of patriotism is assumed by the social studies course, this value can be included in the curriculum of all courses.
- MoNE can give seminars to social studies teachers on the value of patriotism in order for teachers to understand the value of patriotism correctly.
- MoNE can encourage the use of a wide range of methods and techniques in social studies courses to provide students with the value of patriotism.
- Studies with larger participatory groups can be conducted in which the role of the social studies course in the acquisition of patriotism value is examined.

- Studies can be conducted in which the role of the social studies course in gaining the value of patriotism is examined within the scope of student views.
- Quantitative research examining the role of the social studies course in gaining the value of patriotism can be conducted.
- Mixed studies examining the role of social studies course in gaining patriotism value can be conducted.
- In the social studies course, an action research on giving students patriotism value can be conducted.